

147

DISSERTATIO PHILOLOGICA
DE
FLUVIO
פְּרַיְוִ

IN LIMITE TERRÆ PROMIS-
SIONIS SEPTENTRIONALI
AD ILLUSTRANDVM LOCVM
GEN. XV. 18.

QVAM
D. A.

ILLVSTRI ORDINE PHILOSOPHICO CONSENTIENTE
PRÆSIDE

M. JOHANNES OLDERMANN
RAVENSBERGA - WESTPHALO
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI
EXPONIT
A. ET R.

CHRISTOPH. JACOB. Blum
BRVNSVICENSIS
SS. THEOL. ET PHILOL. CVLTOR
AD DIEM XXX. JAN. ANNI MDCCXII.
HORIS CONSVETIS
IN NOVO AVDITORIO PHILOSOPHICO.

HELMSTADII
LITERIS HAMMIANIS.

Coll. diss. A
85, 28

a LXXXV. 28.

DISSERTATION THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

M. JOHANNES GILDERMANN

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

THEOLOGICA

CARISSIMO SUO DOMESTICO
 ET AUDITORI
 CHRISTOPHORO JACOBO BLUMIO
 HERMANNUS von der Hardt.

Verbi divini interpret futurus facis quod te dignum,
 ut variarum artium culturam cum scientia bonos re-
 censendi autores mature conjungas. Philosophiæ &
 Philologiæ commercium blandum & familiare tibi dul-
 cescit, qui otium nescis, scopum intueris, & futuræ in Ecclesia
 functionis pondera ex præsentis cura & diligentia metiris. Au-
 tores quoscunque, exteros & sacros, recte intelligendi & digne
 interpretandi scientia, quæ Philologiæ nomine venit, res est
 magna, res ardua, res ingenii, judicii, multæ experientiæ & lon-
 gi usus. Hæc disciplina potissimum studiorum anima, sacro-
 rum nervus, scholarum labor, Academiarum opus, suggestorum
 negotium, omnium functionum exordium & meta. Poëtæ, Ora-
 tores, Historici, Græci & Latini, primæ & solidæ institutionis
 fundamenta, rectores poscunt philologos. Omnis cathedra Aca-
 demica, in recensendis doctorum scriptis ac veterum monumen-
 tis occupata, philologiam postulat ducem, sine qua mutila pleraque
 & manca, obscura & implicata. Docet infeliciter, philologiæ
 expers. Autorum recensio, præter curatam variarum lingua-
 rum notitiam, historiam requirit veterem, geographiam vete-
 rem, profundos antiquitatum recessus, intima artis dicendi pe-
 netralia, affectuum humanorum gyros, sanguinis motum, atque
 omnem

;) (2

241 150
omnem mentis vim. In sacris præsertim voluminibus intelligen-
dis atque explicandis, Philologiæ nervi adhibendi validi & ro-
busti. Nec Mosis solum brachia sufficiunt pro fontibus aperi-
endis, sed & Davidis opus lacertis ad obvios ursos & leones de-
bellandos. Sacra Philologia exteram comprehendit universam,
totius orbis & antiquissimi ævi res gestas, Geographiæ remotæ
circulos & limites, scriptorum omnis generis atque ordinis indo-
lem, autorum consilia & affectus, stylum veterum sublimem, ob-
liquum & tectum, apertum & planum, mores gentium, mitio-
rum & barbararum, cælum terramque mundi prisca. Tam va-
sta rerum moles in Philologi manibus, oculis & mente, ubi vel
minimum antiquum interpretaturus monumentum. Illorum ex-
sors, frigidus, ineptus, & inconditus interpres, in autorem re-
censendum non magis ac lectores auditoresve iniquus. Hac
animo versas, Cultissime Blumi, divina scripta in Ecclesia re-
censiturus. Curas ista sedulo & tempestive, ne cum tempore
spes proficiendi elabatur. Historiæ & Geographiæ antiquæ re-
cessus inspicias & scrutaris gnæviter, ut recondita Mosis &
Prophetarum monumenta penetres, illis explicandis aptus eva-
surus. Testaris studium, industriam, contentionem, solertiam,
desiderium, indagine verorum limitum terræ sanctæ, in quibus
Prophetas audias & devote complectaris. Macte hac virtu-
te! Deus te servet studiis & Ecclesiæ commodis! Scrib.

Helmst. A. MDCCXII. die Vincentii,
22. Januar.

Flavius

Fluvius פרת, in limite terræ promissionis
Septentrionali, non est Euphrates.

§. I.

Geographia, Philologiæ subsidium est præ-
stantissimum, usumque habet longe
maximum, tum in *profanis* antiquis Scri-
ptoribus tum etiam *sacris* enodandis.
Plurima *scripta*, *Veterum* præsertim, non intelligun-
tur satis sine amplo hujus adminiculo, quin potius te-
nebris adeo spissis involuta, ut, quo pedem figas, quo-
ve progrediaris, nescias. Et Sacræ Scripturæ interpres
millies dubius hæret, in libris historicis pariter ac
propheticis, quippe in quibus *difficultates pene innume-
ræ*, non aliter, quam *ope Geographiæ veteris dirimendæ*.
Quas si hujus rei rudis explanare sustineat, non pot-
est non gravissimos errores committere, contradictio-
nibus item & interminatis præjudiciis præbere ansam.

§. II. Nobilissimæ igitur hujus disciplinæ usum
cum agnoscerent Philologi præstantissimi, laudabili stu-
dio in id incubuerunt, ut *sacri codicis Geographica* vel
integris voluminibus illustrarent. Horum conatus uti
summopere laudandus, ita fatendum est, eosdem
A - Rabbi-

Rabbinorum auctoritati plus æquo deferentes, in multis graviter impegisse. Examinanda igitur a posteris singula, & si qua licet, meliora offerenda. Quo quidem privilegio & nos usi, ostendere conabimur, *perperam ab Interpretibus ad Euphratem, majorem illum Asiae fluvium, terræ promissæ limites extendi.* Quam quidem tractationem in duas partes dispescemus, ut primum ostendamus, in designatione limitum vocabulo פרת *nequaquam Euphratem illum intelligi posse;* deinde indagemus, *quinam ergo sit ille fluvius;* rationes dubitandi potissimas, prout sese offerent, refutaturi.

§. III. Paradisi fluvium פרת, & singula loca, quæ de fluviis ejusdem nominis agunt, tangere, nec scopus, nec instituti præsentis patitur brevitatis; quare illa tantummodo seligemus, *quæ Cananæe limites diserte designant.* In his celebris est locus, *Gen. XV. 18.* ביום ההוא כרת יהוה את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי את הארץ הזאת יהוה את אברם מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת *Hoc tempore pepigit Deus cum Abrahamo fœdus, dicens: Semini tuo do terram hanc, a flumine Ægypti, ad flumen usque magnum, flumen nempe Pbrat.* Interpretes, quotquot quidem nobis evolvere licuit, ad unum omnes, Judæi pariter ac Christiani, vocabulo פרת *Euphratem, majorem illum Asiae fluvium securi intelligunt, adeoque hoc loco amplissimam regionem, ab Ægypti finibus ad Euphratem usque excurrentem, a Deo Abrahamo ejusque posteris promitti, incauti existimant.* Quam minus circumspecta explicatione labyrintho sese imprudentes immergunt inextricabili, aliisque clarissimis Scripturæ effatis, ut *Num. XXXIV.* palam contradicunt;

cunt;

(3)

cunt, ubi *longe citra Euphratem* promissam Israelitis hæreditatem ipse Deus citra dubium definit. Nonnulli interpretum hæc dubia, quæ cuivis non possunt non suboriri, ast formidant, ne quidem tangunt; alii, quo sententiam suam quomodocunque tueantur, diversos & geminos comminiscuntur fines, atque etiam alia æque desperata; quæ tamen hypotheses vel falsæ sunt, vel novos, eosque gravissimos pariunt scrupulos. Hæ *difficultates omnes*, quemadmodum non aliunde quam ex communi vocis פרת *de Euphrate* explanatione natæ, ita eædem sublata erronea hac opinione tolluntur.

§. IV. Ut vero genuinum adducti loci sensum eruamus & ostendamus, *Euphratem hic nequaquam intelligi posse*, sollicite idem excutiendus, & cum aliis Scripturæ effatis conferendus. De *terra Cananæa* sermone esse, nemo facile dubitaverit, & luculentius etiam constat ex capitibus antecedentibus. Postquam enim Moses *Gen. IX.* Chami delictum recensuerat, addit statim maledictionem a Noacho contra Canaanem, Chami filium, promulgatam, qui ab omni terræ, bonorumve hæreditate atque possessione exclusus, abjectissimus in omni posteritate fratrum suorum esset servus. Atque ita quidem generatim declarat *Semi & Japeti, in Cananæorum bona terrasve, jura.* Deinde *cap. XI.* ostendit Abrahami, Israeliticæ gentis Patris, originem, quippe qui non ex maledicto Canaane, sed *Semo*, cui Noachus benedixerat, sit oriundus. Denique cum optimus, ac tutissimus atque innocentissimus acquirendi titulus sit donatio Dei, rerum omnium

domini, *cap. XII.* exponit, quomodo speciatim *Abrahamo*, ejusque posteris *destinatæ fuerint sedes, quas servi Cananæi occupaverant.* Patriarchæ enim huic ex *Mesopotamia* in terram *Cananæorum* profecto apparuisse dicitur Deus, addita benignissima promissione: לזרעך אתן את הארץ הזאת *Semini tuo dabo terram banc.* Non alias hic divinum Numen pollicetur *sedes*, quam *Cananæorum*, inter quos tum degebat, quosve olim *Noachus* abjectissimos servos declaraverat, qui sedibus suis expulsi omni privarentur dominio. Postmodum ex *Ægypto*, quo eum annonæ caritas compulerat, in *Cananæam* redux, eandem cum numerosa prole consecutus est promissionem: ויהוה אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפנה ונגבה וקרמה וימה: כי את כל הארץ אשר אתה ראה לך: אתננה ולזרעך עד עולם: *Deus edixit Abrahamo, postquam sese Lot separavisset ab eo: Attolle nunc oculos tuos, & circumspice ab isto loco, ubi es, ad Septentrionem, & ad Meridiem, & ad Orientem & Occidentem versus. Nam totam banc regionem, quam vides, tibi daturus sum, & semini tuo usque in seculum. Gen. XIII. 14. 15.* Neque ulla superest dubitandi ratio, quin *ejusdem terræ* quoque *Gen. XV. 18.* hæreditariam possessionem promissam intelligamus. Nullum certe aliud intercedit discrimen, quam quod h. l. *geminus fluvius in finibus Palestine* memoretur, cum superius nulla limitum facta esset mentio.

§. V. *Amplitudo igitur Cananææ* hic procul omni dubio describitur, ita, ut *fluviorum alter eandem ab Austro terminet, alter a Septentrione.* Australis terminus *Num. XXXIV.* describitur plenius, ducta linea ab extre-

ab extre-

ab extremitate lacus Asphaltitæ, juxta desertum Zin & Cades Barneam, ad *fluvium usque Ægypti*, qui *Jos. XIII. 3. Schichor* dicitur, atque in *finibus Ægypti prope Rhinocoruram* in mare mediterraneum se exonerat. *Urbs enim hæc*, quam alii Rhinocoluram appellant, *Ægyptum a Syria disterminat*, teste *Strabone lib. XVI. p. 781. edit. Casaub.* ρινοκόλυρα τῆς πρὸς Αἰγύπτῳ Φοινίκης. *Rhinocolura, quæ in Phœnice est, juxta Ægyptum.* Quod distinctius explicat *Diodorus Siculus lib. I. cap. LX.* αὐτὴ κειμένη πρὸς τοῖς μεθορίοις τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας, ἔμακρον τὸ παρεήκοιτος ἀγιάλῃ. *Hæc sita est in confinio Ægypti & Syriæ: baud procul a vicino littore.* Raschi & Kimchi, quos nonnulli Christianorum interpretum temere sequuntur, hallucinantur hic gravissime, dum fluvium Ægypti, Nilum esse existimant, utpote qui a Palæstinæ limite longius remotus in media Ægypto fluit. Quæ vero *ultra hunc fluvium inter Rhinocoruram & Nilum continentur*, extra sortem promissæ terræ sunt, & vel ad Idumæam, vel Arabiam, vel Ægyptum spectant. *Terminus igitur Australis est Sichor, aut fluvius Ægypti;* Cui cum opponatur *alter fluvius פרת*, colligitur *eundem esse terminum septentrionalem.* Certe Occidentalis, qui est mare Phœnicium, huc trahi non potest. Idem de Orientali plaga fateantur necesse est interpretes, qui ceteroquin ad Euphratem terræ promissæ fines extendunt. Nam *Moabitis & Ammonitis*, quæ regiones Israelitis expresse denegatæ, *Deut. II. objacent*, item plures alii *Arabie* populi ad *Hermonem usque montem*, ubi *terminus Septentrionalis & Orientalis* concurrunt. Propterea plerique, ut Euphra-

tem suum tueantur, existimant, quotiescunque in designatione limitum vocabulum פרת occurrat, non linea recta describi Palæstinæ amplitudinem ab Austro in Septentrionem, sed linea diagonali ab extremitate ostii torrentis Ægypti ad Jordanis fontes, & ita porro ad Euphratem. Qui quam parum *linea* hac *obliqua* proficiant, vel ex eo liquet, quod etiam ab hac parte *ultra Jordanis fontes*, & montem Hermon, *præter plurimas celeberrimas urbes nunquam promissas*, *Arabie deserte* & *Palmyrenes solitudines*, circa Euphratis littora, *Septentrionem versus longissime protrahantur*, ut infra pluribus ostendetur.

§. VI. *Longitudinis hujus ab Austro in Septentrionem* frequentissima in sacris literis est descriptio, quotiescunque scriptores sacri *universum Israel* complecti volunt. Ita *Num. XIII. 21.* viri tribuum primarii, a Mose in Cananæam missi, eandem explorasse leguntur, ממודר צן עד רחב לבא חמת, *a deserto Zin ad Rechob, fines ve Chamathæ.* Item *David*, arcam fœderis ex Kiriath Jearim Hierosolyma deducturus, collegisse dicitur *universum Israel* מן שיחור מצרים ועד לבא חמת *a Schichor Ægypti ad fines Chamathæ*, *I. Chron. XIII. 5.* Hujus successor *Salomo*, cui florentissimum imperium contigit, templum a se exstructum initians, festum septem dierum celebravit cum *universo Israël*, מלכוא חמת עד נהל מצרים *a finibus Chamathæ ad torrentem usque Ægypti*, *I. Reg. VIII. 65. II. Chron. VII. 8.* Neque cuiquam facile ignota fuerit toties in sacris literis recurrens formula מרון ועד כאר שבע *a Dane usque ad Beersebam.* Quæ locutiones omnes similesve, tametsi

tametsi verbis discrepare videantur, re tamen ipsa inter se conveniunt, eandem *Palæstinæ longitudinem* designantes. Quemadmodum enim urbes *Rechob, Chathamah, & Dan* in extremis sitæ *Septentrionis finibus*, ita e contrario *desertum Zin, Schicbor, sive torrens Ægypti, & Beerseba*, *australem terminum* constituunt.

§. VII. Cum vero hæc *limitum determinatio* admodum concisa videri possit, nec sufficere ad eosdem curate dignoscendos, in subsidium erunt vocanda loca, in quibus iidem *luculentius designantur*. Dum Moses genealogiam posterorum Noachi Gen. X. contexit, atque inter hos etiam enumerat ex maledicto *Canane oriundos*, distincte *amplitudinem sedium*, quas occupaverint, declarat hisce verbis, ויהי גבול הכנעני מצידן באכה גררה עד עזה באכה סדמה ועמרה ואדמה וצבים עד לשע
Et fuit terminus Cananeorum a Zidone, qua venis Gerarum, Gazam usque, qua venis Sodomam & Gomorram, Adamam & Zeboim, usque ad Lascha. Harum urbium posteriores, *Sodoma, cet.*, quæ justo Dei iudicio postea combustæ, spectant ad terminum *Orientalem*, Gerar vero & Gaza ad *Australem & Occidentalem*, Sidon denique ad *Septentrionalem*. Gerar quidem, sedes quondam regis Abimelechi, & commoratione Abrahami atque Isaaci celebris, sita circa Beersebam in confinio solitudinum Cadesch & Zur, quarum altera secundum Geographos Arabiam Petræam spectat, altera Ægyptum Gen. XX. 1. Gaza vero urbs ex sacris literis notissima, quæ adscripta est tribui Judæ, Jos. XV. 47. & occupata ab eadem legitur, Jud. I. 18. Fuit autem Pentapoleos Philistinæ versus Ægyptum extrema, ejusque
 ditio

ditio protensa ad torrentem *Ægypti*, quem paragrapho priori terminum *Cananæ Australis* diximus. *Arrianus* libr. II. de *Alexandri expeditione* eandem describit: Μεγάλη δὲ πόλις ἡ Γάζα ἦν, καὶ ἐπὶ χώματος ὑψηλοῦ ᾠκίετο, καὶ τεῖχος περιβεβλητο αὐτῇ ἰχυρῶν. Ἐκάτη δὲ ᾠκεῖτο, ὡς ἐπὶ Αἰγύπτου ἐκ Φοινίκης ἰστί, ἐπὶ τῇ ἀρχῇ τῆς ἐρήμου. *Urbs* vero ampla *Gaza* est, & in colle sita, validoque muro circumdata. Ultima autem colitur, si ex *Phœnice* in *Ægyptum* tendis, ad initium solitudinis posita. *Ptolemæus*, Geographus alioquin celeberrimus, urbem hanc *Ægypti* finibus non adeo vicinam tradit, *Gazæorum* portum inter *Azotum* & *Ascalonem* collocando, libr. V. cap. XVI. verum, si textus hic auctoris incorruptus, hallucinatur, & *Itinerario Antonini*, *Straboni*, *Plinio*, aliisque contradicit. *Strabo* quidem libr. XVI. pag. 759. expresse asserit: εἰθ' ὁ τῶν Γαζαίων λιμὴν πλησίον. ὑπέρκειται δὲ καὶ ἡ πόλις ἐν ἑπτὰ σταδίοις — Μετὰ δὲ Γάζαν *Raphia*, ἐν ἣ μάχη συνέβη *Πτολεμαίῳ*, τῷ τῷ τετάρτῳ, καὶ Ἀντόχῳ τῷ μεγάλῳ. εἶτα *Rinocolura* καὶ τ. λ. Deinde (post *Ascalonem*) *Gazæorum* portus vicinus est, paulo supra portum vero ad septem stadia urbs sita est — *Gazam* sequitur *Raphia*, ubi *Ptolemæus* quartus cum *Antiocho* magno pugnavit. Postea *Rhinocolura* cet. *Sidon* denique, terminus *Cananæ* Septentrionalis, urbs est *Phœnicis* maritima, ampla admodum & potens, ut propterea *Jos. XI. 8.* חבב magna vocetur. Ex Geographorum consensione eadem sita inter *Berytum* & *Tyrum* *Ptol. lib. V. cap. XV.* Item *Strabo lib. XVI.* Μετὰ δὲ Βηρυτὸν ἐστὶ Σιδῶν ὅσον ἐν τετρακοσίοις σταδίοις — Μετὰ δὲ Σιδῶνα μεγίστη τῶν Φοινίκων, καὶ δευτεροτάτη πόλις Τύρος ἐστὶν κ. τ. λ. Post *Berytum* est *Sidon* quadringentis

gentis

gentis fere stadiis ab ea distans. — Post Sidonem maxima & antiquissima Phœnicum est Tyrus, cet. In hujus etiam confinio secundum eundem Strabonem incipit *Antilibanus*, qui in sacris לבנון dicitur, & prope Arabiae montes, qui supra Damascenen sunt, & montes Trachonitidis, definit. Hæc igitur urbs, cujus adhuc hodie rudera supersunt sub nomine *Said*, vel *Seyde*, & adjacens mons Antilibanus, genuini sunt terræ promissæ septentrionales limites.

§. VIII. Quod luculentius adhuc evincitur, ex pleniori limitum descriptione & urbium in hisce limitibus sitarum recensione, Num. XXXIV. 7. 8. 9. facta:
 וזה יהיה לכם גבול צפון מן הים הגדל תתאו לכם הר ההר :
 מהר ההר תתאו לבא חמת והיו תוצאת הגבל צרדה : ויצא
 הגבל זפרנה והיו תוצאתיו הצר עינן זה יהיה לכם גבול צפון :
Hic vero esto vobis terminus Aquilonaris, a mari magno vobis definitote Horem montem. Ab Hore monte definitote, qua itur Chamatham, sintque exitus illius termini Zedadi. Et procedente eodem termino Zipbronem, erunt exitus illius Chazar Enanis : Hic esto vobis terminus Aquilonaris. Eosdem limites, qui Gen. X. concise indicantur definit hic ipse Deus luculentius, atque Israelitis præcepto inculcat, v. 2. & 12. ne scilicet eosdem transgredierentur, aut in vicinos populos denegatos arma moverent. Incipit autem hic terminus Septentrionalis a mari magno sive mediterraneo, quod ceteroquin Palæstinam ab Occidente ambit. Geographis specialius audit mare Syriacum, vel Phœnicium a Phœnice, quam alluit; magnum vero dicitur respectu lacuum Asphaltitæ & Genezareth, qui Hebræis etiam יַם־מַרְיָא maria
 B appel-

appellantur. Non expressa quidem in textu allato fit mentio Sidonis, ex *Gen.* tamen *X. cap.* constat, in hujus finibus termini initium ponendum esse. Quod *Ezechielis XLVII. 20.* definitur נכח לבוא חמת e regione finium *Chamathæ*. Ab his finibus in ortum ad montem *Hor* terminus procurrit. Circa cujus situm interpretes & Geographi recentiores admodum variant, cum vetustiores, *Ptolemæus* & *Strabo*, eum non attingant, nec voci huic conveniens nomen adhibeant. Nonnulli hic promontorium intelligunt sub Sidone, quod quidem non definimus, cum expressa textus littera majorem a littore maris distantiam requirere videatur. *Munsterus* aliique eum montem hic indigitari suspicantur, cujus antea frequens fuerat facta mentio, & in quo *Aaron* diem obiisse dicitur *Num. XX. 27.* Sed perperam, cum *Hor*, *Aaronis* morte memorabilis, sit *Arabie Petrææ mons*, in finibus *Edomæ*, non procul a termino *Cananææ Australi*. Propius scopum tetigeris, si *Antilibani* quendam collem hoc nomine intelligas, eundem enim prope *Sidonium mare* initium capere ex *Strabone* ostendimus.

§. IX. Inde terminus ducitur לבא חמת versus *Chamatham*, quod nomen & urbem, & ditionem urbi subiectam notat. Interpretes non incelebres geminam hujus nominis urbem intra *Libanum* faciunt, sed citra rationem cum singula *Scripturæ* loca de una eademque limitanea urbe commodius exponantur. *Chammat* autem alias tribui *Naphtali* adjudicata *Jos. XIX. 35.* huc non pertinet, cum longe a finibus remota sit, vel ipsa in gremio *Palæstinæ Tiberias* pro recentiori appel-

appellatione, quæ secundum *Plinium lib. V. cap. XV.* aquis calidis salubris, vel prope eam. In situ nostræ limitaneæ *Chamathæ* definiendo Judæorum veteres æque ac recentiores quam longissime aberrant, utpote Geographiæ suarumque rerum maximam partem rudes. Fabulatur certe Jonathan Chaldæus dum *Chamath* נְחֻשְׁתַּיִם *Antiochiam* transtulit, Num. XIII. 21. Eundem errorem fovet Raschi in Commentario suo ad Amosi cap. VI. 2. dicens: רְחֹב הַיַּרְדֵּן Cujus sententiæ falsitas vel inde elucescit, quod *Chamath* dicto Numerorum loco conjungatur cum Rechob, urbe *cis Libanum*, in finibus tribus *Aser* sita. Ergo *Chamatha* quoque prope *Libanum* fuit, nec procul a finibus *Aser* reducta. Quinimo ipse *Josephus lib. III. Antiq. Judaic. cap. XIII.* hunc situm innuit, de exploratoribus a Mose in Cananæam missis, dicens: ἦν τὸ Ἀμαθὴν πόλιν ἐν Λίβανον ἀφικνῆνται τὸ ὄρος, *venerunt ad Chamatham urbem ἐν Libanum montem.* Constat itidem ex *Zach. IX. 2. & Ezech. XLVII. 16. 17.* quod confinis fuerit *Damasco*, & terræ *Hadrach*, locis longo tractu ab *Antiochia* diffitis. *Antiochia* enim, quæ *Epidaphnes* cognominatur, ad *Orontem* fluvium in *Seleucide* sita, non in finibus terræ promissæ. Quid? quod & recentior est, longe post *Mosis* & captivitatis quoque *babylonicæ* tempora a quibusdam *Macedonicæ* gentis principibus exstructa, docente *Strabone lib. XVI. pag. 750.* Ἔστι δ' ἡ μὲν *Λυπία*, καὶ αὕτη τετράπολις, ἐκ τετάρων συνεχῶσα μερῶν. τετείχισται δὲ καὶ κοινῶν τείχει καὶ ἰδίῳ καθ' ἕκαστον τὸ κτίσμα. Τὸ μὲν ἔν πρῶτον αὐτῶν ὁ *Νικάτωρ* συνώκισε, μεταγαγὼν ἐκ τῆς *Αντιγοῖας* τὰς οἰκήτορας, ἢ πλησίον ἐτείχισεν *Αντίγονος* ὁ *Φιλίππου* μικρῶν πεπεργν.

πρῶτην, τὸ δὲ δεύτερον τῆ πλῆθους τῶν οἰκητόρων ὄψι κτίσμα.
 τὸ δὲ τρίτον Σελεύκῃ τῆ Καλλινίκῃ; τὸ δὲ τέταρτον Αντιόχῃ τῆ
 Επιφάνειῃ. *Est autem Antiochia & ipsa tetrapolis, seu urbs
 ex quatuor partibus composita, quæ & singulæ suo & commu-
 ni omnes muro sunt circumdatæ. Primam partem Nicator
 condidit, habitatoribus ex Antigoniam traductis, quam pau-
 lo ante Antigonius Philippi filius in propinquo construxerat:
 secunda pars condita est a turba inhabitantium: tertia Se-
 leuci Callinici; quarta Antiochi Epiphanis opus est. Ex
 quo denuo apparet, quas Judæi ineptias & quam cras-
 sos errores in Geographicis committant, præcipue, si
 de amplitudine Palæstinæ sermo sit. Non melior est
 altera sententia, quæ Epiphaniam statuit & Josepho lib.
 I. Antiq. Jud. originem debet: ἀμάθος δὲ ἀμάθην κατώ-
 κησεν, ἣ τις ἔστι καὶ νῦν ὑπὸ μὲρ τῶν Ἰπχωρείων ἀμάθη καλεσμένη,
 Μακεδόνες δὲ αὐτὴν ἐπιφάνειαν ἀφ' ἐνὸς τῶν ἀπογόνων ἐπωνόμασαν.
*Amathus autem Amatham habitavit, quæ ad huc exstat, &
 ab indigenis Amathe vocatur: Macedones vero eandem
 a quodam suæ gentis Epiphaniam vocarunt. Quamvis
 vero opinionem hanc amplexi sint Hieronymus, Bo-
 chartus, alique clarissimi Viri, atque Epiphania etiam
 magis propinqua sit, quam Antiochia, situs tamen
 discrepat, quo minus pro Chamatha nostra venditari
 possit. Urbs enim hæc, ut diximus, ad Libanum, quæ
 pars profanis scriptoribus Antilibanus dicitur, in con-
 finio tribus Afer est, non procul ab urbibus Rebob, atque
 Damasco, ut commode in finitione Palæstinæ loco Da-
 nis & fluvii פרת adhibeatur. Epiphania vero in Se-
 leucide Strabonis aut Ptolomæi Casiotide ad Orontem
 fluvium sita, & longius ab Antilibano ac Damasco re-
 ducta**

ducta est. *Chamath* seu *Chamath-Rabba* ad Libanum, haud longe a finibus Palæstinæ, apud sacros scriptores non minus clara, est *Heliopolis*, quam Ptolemæus in Syria Coele & Damascenes finibus recte collocat lib. V. cap. XV. Herodoto *Amathus* dicta, atque proinde inter Palæstinæ limites referri debet, a quibus ultra Libanum non recedit. Eadem prope Libanum fuit, in Syriæ finibus, autore Plinio, lib. V. cap. XII. *In ora, inquit, amnis Orontes natus inter Libanum & Antilibanum juxta Heliopolim.* Quod Sozomenus confirmat lib. V. cap. X. *οἱ τὴν πρὸς τῷ Λιβάνῳ Ἡλιόπολιν, καὶ τὴν Ἀρέθουσαν τῆς Συρίας οἰκῶντες, qui Heliopolim, quæ ad Libanum est, & Arethusam Syriæ inhabitant.* Hæc igitur celebris illa urbs Chamath, Amathus, Heliopolis, quæ Cananæam a Septentrione claudit.

§. X. Quæ in textu adducto finitima alia vicina sequuntur loca, nempe *Zedada*, *Siphrona* atque *Chazar Enan*, non ita celebria alibi sunt, quibus majorem lucem alias accendere constitutum. Interea quisque intelligit, determinatum situm, quem Adrichomius, aliique Geographi cuilibet loco assignant, incertum esse, aut saltem non adeo curatum. Citra omne tamen dubium est, singula loca intra Libanum, nostram Chamatham atque Damasci fines subsistere. Quæ quidem finium notitia nobis abunde sufficit ad demonstrandum, *Euphratem*, majorem illum *Asiæ fluvium*, in *Palæstinæ finibus nequaquam esse.*

§. XI. Quod si nunc & *Josue expeditiones* consulamus, qui quidem divinitus erat constitutus, ut terram promissam occuparet, eandemque tribubus sorte

partiretur; manifestum est, eundem *limites supra indicatos nunquam esse transgressum*. Scilicet Hierichunte capta, ad urbem Ai progressus, & longe lateque tam Austrum versus, quam Boream victricia sua arma circumtulit. Deinde praelio ad aquas Merom commisso cum variis regibus, Septentrionalis Cananææ dominis, eosdem in fugam versos *ad Sidonem usque profectus est, Jos. XI. 8. terramve subegit usque ad Baalgad sub monte Chermon, non procul a Libano v. 17.* Nec tamen omnes terræ promissæ & a Deo Israëlitis destinatæ partes vivo Josua sunt occupatæ, ob ducis ingravescentem ætatem & diuturna bella, quæ cum aliis regibus intercesserant. Jos. XI. 18. XIII. 1. Terra vero, quæ subigenda restabat, distincte recensetur *Jos. XIII. 1. & seqq.* neque limites a Deo & Mose positos excedit. Quæ si jungantur reliquiæ cum terra a Josua occupata, emergunt limites superius explicati.

§. XII. Versus Boream reliqua erat *Sidoniorum ditio והארץ הגבלי וכל הלבנון מזרח השמש מבעל גר תחת* *Terra etiam Giblea & totus Libanus ad ortum solis, a Baalgade sub monte Chermonis usque ad fines Chamathæ.* Terra Gibleæ, cujus hoc loco mentio fit, non est referenda ad Gabalam urbem Syriæ, quam Ptolemæus, Strabo, & Tabulæ Peutingerianæ inter Laodiceam & Palton ponunt. Neque huc trahendi Byblii antiquissimi Phœnices populi, quos Masius censet, adductus versione Græca *Ez. XXVII. 4.* Alteram enim Ptolemæus *Gabalam in Phœnice memorat inter Palæbyblum & Cæsaream Panie libr. V, cap. XV. quæ juxta Tyrum sita in limitem Palæ-*

Palæ-

Palæstinæ cadit, atque hoc loco commodissime intelligitur. Hujus etiam incolæ innui videntur *Ez XXVII. 4.* quippe qui *Tyriis vicini*, iisdem in navigiis exstruendis operam suam navare poterant.

§. XIII. Deinde post terram Giblæam sive Gabalæam *Libanus* quoque superest, nempe accolæ ejus partis, quam profani Scriptores Antilibanum vocant, qui extenditur *ad Arabia Trachoniosve montes*, qui intra Damascenem sunt. Ita enim & hæc pars a Geographis recentioribus appellatur, & in sacris literis passim nomine *לבנון* celebris est. Intelliguntur autem tum illi, qui ex ea parte *montem* incolunt, qua *Sidonem* respicit, quam qui eundem ex altera parte e regione montis Chermon & Paneadis ortum versus in finibus Chamathæ & Damasci meridionalibus inhabitant. Baalgad denique præstantissimis Philologis civitas fuisse videtur in planicie, quæ Libanum & Chermonem montes ab invicem separat.

§. XIV. Quamvis vero universa promissionis terra nondum esset subacta, eandem tamen Josua ante vitæ finem ex divino præscripto Israëlitis partiebatur. In qua quidem distributione *Boreales Cananæe partes* tribubus Aser & Naphthali adjudicatæ sunt, illi quidem maritimæ usque *ad Sidonem magnam & Libani radices*, huic vero mediterraneæ circa Jordanis originem. In his tribubus urbes villæque plures recensentur *Jos. XIX. 24. & seqq.* inter quas observanda est gemina Rechob, quarum nostra eadem cum illa, cujus incolæ Ammonitis suppetias laturo a Joabo cæsi leguntur, *II. Sam. X.* Fuerunt enim nonnullæ urbes, ut
exemplo

exemplo Tyri atque Sidonis constat, ad Cananæam utique spectantes, adeoque Abrahamo etiam promissæ, ab Israëlitis tamen postea certo Dei judicio ægre aut ferius occupatæ. Josephus quoque antiquitatum Judaicarum conditor, tribuum limites in epitome quasi sistens eosdem *Aseris* & *Naphtali* terminos designat: *Quæ autem regio post Carmelum sita est, convallis cognominata ex ipsa re* (κοιλὰς προσσηγορευομένη) *tota Aseritis cecidit, qua ad Sidonem est obversa* (ἡ πρὸ Σιδῶνος πετραμμένη) *In hac portione urbs Arce, alio nomine Ecdippa. Quæ vero orientem spectant usque Damascum urbem, & superior Galilæa, Naphtalitis obtigit usque Libanum montem, & Jordanis fontes, qui ex hoc monte oriuntur, quæ fines sunt Arces urbis septentrionem versus sitæ. libr. V. cap. 1.*

§. XV. In hisce finibus notatu digna est civitas *Dan*, de qua trita exstat formula: *Omnis Israël a Dane usque ad Beersebam.* Existimant nonnulli eandem esse Paneadem sive Cæsaream Philippi in N. Testamento celebrem, *Matth. XVI. 13. Marci VIII. 27.* & juxta Jordanis fontes positam. De quo quidem dubitari potest, cum Hieronymus *in locis Hebraicis* easdem diserte distinguat: *Dan, inquit, viculus est in quarto a Paneade milliario distans, euntibus Tyrum, qui usque hodie sic vocatur, terminus Judææ provincie contra Septentrionem.* Finitima autem est urbi Beth Rechob, atque a Danitis nomen *Dan* sortita, qui pristinis incolis funditus deletis eandem incoluere, cum antea vocaretur *Leshem* s. *Lais. Jos. XIX. 47. Jud. XVIII. 28. 29.*

§. XVI.

§. XVI. Denique, qui Ezech. *XLVII. 15. 16. 17.* & *XLVIII. 1.* ponuntur termini, a Mosaica descriptione nequaquam abeunt. Protrahitur nempe terminus a mari Phoenicio, Chetlonem versus, usque ad Zedadam, Chamatham, Berotham & Sibraim, quæ inter Damascum & Chamatham, ad Chazar Tichon, & Enan, ubi termini orientalis prope Chauran & Damascum est initium. Horum locorum nonnulla, ut Zedada, Chamatha & Chazar Enon diserte memorantur *Num. XXXIV.* ut de utriusque descriptionis convenientia dubitari non possit. Tametsi enim hic mentio fiat Chetlonis, Berothæ, Sibraim & Damasci, quæ nomina in Numeris non comparent, eadem tamen loca confinia sunt Chamathæ. *v. 16.* adeoque nullam inducunt diversitatem. Berotha alia, non procul a Kedesch urbe Naphtalitica, *Jos. XIX. 37.* distat, teste Josepho *lib. V. Antiquit. cap. I.* Sibraim vero cum Zoba congruit, licet literæ plane sint diversæ, ut plurimæ Hebræorum voces diversimode scribuntur, quarum tamen una eademque significatio. Si tamen quispiam Sibraim & Chetlonem recentiora ætate Mosis oppidorum nomina esse malit, non refragamur; mire enim immutatur regionis cujuslibet facies in tanto temporis intervallo seu urbes ipsas, seu earum nomina respicias. Quod liquet, si vel hodiernus Palæstinæ aut Græciæ status cum veterum conferatur descriptionibus.

§. XVII. Si ea, quæ hætenus diximus, in unum nunc contrahamus, manifestum est, *Palæstinam sive terram promissam Syriæ in Austrum subjacere, atque*
C
longo

longo Antilibani tractu ad Trachonitidis usque montes ab eadem separari. Scilicet initium terminus capit a mari Phœnicio in Sidoniorum circiter finibus, inde ad varias prope Libanum sparsas urbes Rechobum, Chamatham, Danem & Paneadem juxta Jordanis fontes sitam, excurrens, infra Damasci & Chermonis montis fines subsistit, atque termino orientali jungitur, qui postea meridiem versus ad mare mortuum descendit. Hi genuini sunt limites terræ Cananæorum, cujus amplitudinem Moses Gen. X. indigitat, quamve Deus Abrahamo ejusque posteris benignissime promisit. Hi sunt limites ab ipso Deo Num. XXXIV. designati, a Josua itidem in distributione terræ promissionis observati, ab Ezechiele denique repetiti. Hos intra terminos quæcunque continentur, eorundem hæreditariam possessionem Deus Abrahamo Israëlitisve promisit, quæ vero extra eosdem sita, quantumvis vicina, denegavit.

§. XVIII. In confesso etiam est, *Euphratem*, majorem illum Asiæ fluvium, hosce limites nullibi alluere, sed magna terrarum intercapedine ab iisdem disjungi. Interjacent nempe vastissimæ Arabiæ desertæ & Palmyrenes solitudines, item integræ regiones, Aramæa, Cœle Syria, Palmyrene, atque in his potentissimæ gentes & urbes. Quarum maxime vicinæ in sacris literis passim celebrantur, ut sunt, Macha, Zoba, Damascus, atque ultra has aliæ longo tractu clarissimæ, Gaana, Jabruda, Paradifus, Laodicea, Danaba, Solaramia, Coara & plures aliæ, quas Ptolemæus, aliique Geographi recensent. Quarum in de-

scriptio-

169
 scriptione & distributione terræ promissionis ne ulla quidem poterat fieri mentio, utpote quæ non a maledictis Cananæis possessæ, sed Semi posteris, quales Aramæi procul dubio sunt. Cum ergo Cananæorum fines longe infra enumeratas urbes subsistant, nec Euphrates ita propinquus sit, ut ulla ex parte cum Palæstinæ finibus numerari possit, concludendum est, perperam ab interpretibus terram promissam ad hunc usque fluvium extendi, & vocem hebræam פרת in designatione limitum quidvis potius, quam majorem Asiæ fluvium Euphratem denotare.

§. XIX. Nec est, quod quispiam ad tuendum communem vocis פרת significationem fingat, diversos fines in diversis locis a Deo designari, laxiores primum in promissione Abrahamo facta, postea vero, cum Israëlitæ mandatis divinis resistentes in Ægyptum reverti mallent, atque plurimis aliis gravissimis peccatis sese inquinassent, demum strictiores, *Num. XXXIV.* Præterquam enim, quod hæc conjectura nullo solido nitatur fundamento ex sacris literis depromto, iisdem etiam contradicit. Diximus supra, non alias quam maledictorum Cananæorum fedes promitti, quæ ultra Sidonem, eique adjacentem Antilibanum non debent protrahi, contra clarissimum Mosis testimonium. Quin & eidem terræ quam Deus *Num. XXXIV.* definivit, postea etiam *Deut. I. 7.* item *XI. 24.* fluvius פרת pro limite assignatur. Quod confirmatur ex collatione *Deut. XXXIV. 1. & seqq.* atque *Jos. I. 4.* Scilicet Mosis terram promissionis intrare non licebat, ob peccatum in deserto Zin ad
 C 2 aquas

176

aquas contentionis commissum. Conspexit tamen eandem ex monte Nebo, nempe universam terram Gileadis usque ad Dan, totam terram Naphtali, Ephraimi, Manassis, Judæ, cet. quam Deus Abrahamo, Isaaco, & Jacobo juramento promiserat, & ad quam ocupandam Josua sese accingebat. Hæc terra, quæ ultra civitatem Dan & sedes Naphtaliticæ in Boream non excurrit, a Deo in Josuæ inauguratione definitur a deserto, termino Palæstinæ meridionali, ad Libanum usque & fluvium magnum, fluvium פרת. Quare tantum abest, ut diversi a prioribus fines hic præscribantur, ut potius certum sit, fluvium פרת in Danis finibus quærendum esse.

§. XX. Sed majorem videtur injicere scrupulum historia belli Davidis cum Hadadesere rege Zobæ, *II. Sam. VIII. I. Chron. XVIII.* Communis nempe est opinio regionem Zoba finitimam esse Euphrati, quippe cujus fluminis in hoc belli negotio expressa fiat mentio. Colligunt hinc amplissimas Syriæ provincias a Palæstina ad Euphratem pertingentes a Davide subactas atque ita promissionem Abrahamo quondam factam esse impletam. Quod diserte affirmari contendunt de florentissimo Salomonis imperio. *I. Reg. V. 1. 4. II. Chron. IX. 26.* Quæ dubia licet primo intuitu videantur graviora, penitus tamen considerata, nostram confirmant potius, quam evertunt sententiam. Varia autem hic miscentur, quæ ab invicem sunt separanda, ut tam rationes dubitandi, quam nostræ responsiones distincte ab oculis versentur.

§. XXI,

§. XXI. Primum itaque largimur , regionem & urbem Zoba a fluvio פרת non procul abesse , unde & Rex Hadadeser Aramæos trans fluvium habitantes commode contra Davidem conduxerit. *II. Sam. X. 16. I. Chron. XX. 16.* Sed frustra asseritur , regionem Zoba Euphrati vicinam esse , nec ullo idoneo argumento stabilitur. Nam de eo , quod fundamenti loco ponitur , nempe פרת h. l. Euphratem esse majorem , disquirendum adhuc est. Deinde ipsi quoque interpretes mire fluctuant , atque in situ definiendo diffident. Josephus , ut antiquitatum Judaicarum , ita plurimarum fabularum conditor , Sophenen appellat , quæ in fontibus Zoba dicitur regio , *libr. VII. cap. V.* Est autem provincia in Armenia majore Sophenes nomine celebris ultra Euphratem , Masium inter & Antitaurum. *Strabo libr. XI.* Quam si intelligit , uti quidem intelligere videtur , gravissime lapsus est , aut certe Davides Zobam nunquam subegit. Judæorum alii , prout falso terram promissam Oronti includunt , ita non mirum est , eosdem Zobam in Antiochiæ vicinia quærere. Propterea Cyrresticam , & in ea celeberrimum hodie emporium Aleppo huc trahunt. Quæ tamen conjectura a Palæstinæ finibus & rei veritate nimium remota. Propiores quidem sunt Syria Cœle & Palmyrene , verum situs Zobæ æque incertus , cum utraque provincia laxam habeat amplitudinem. Illa quoque ad Euphratem non pertingit , hæc ultra Damascenen longius protenditur , quam ut commode intelligi queat. Certiora hisce ut reperiret Ill. Bochartus , ad Arabiam desertam confugit , in qua deprehendere

dere sibi visus est & Zobam & alteram Zobæi regis civitatem Berotha, ex qua Davides magnam æris copiam collegisse dicitur, *II. Sam. VIII. 8.* Alteram quidem Saben existimat, alteram Barathenam, urbes a Ptolemæo memoratas. Sed Sabe Ptolemæi videtur esse שבה non צובה condita fortasse ab Abrahami ex Jacksane nepote *Gen. XXV. 3.* unde & Sabæi. Berotha, Ptolemæo forte Jabruda, in finibus Palæstinæ narratur *Ez. XLVIII. 16.* in vicinia Chamathæ, quam rectius hic intelligas. In tanta opinionum varietate & nobis integrum erit de genuino Zobæ situ dispicere. Existimamus igitur, Zobam finitimam esse Borealibus Cananææ limitibus prope Chamatham & Damascum, ita quidem, ut ultra hanc se non extenderit. Scilicet urbs, quæ *II. Chron. VIII. 3.* חמת צובה dicitur, præstantissimis interpretibus eadem est, quæ ceteroquin sine addito צובה appellatur. Quod si verum est, uti omnino videtur, adjectum vocabulum Chamath satis arguit Zobam in Amathitide fuisse sitam. An vero Παράδεισος, *Paradisus*, Ptolemæi aliorumque Geographorum, nostra Zoba sit, aliis dijudicandum relinquimus. Vicinia urbium regiarum Chamathæ sive Heliopoleos & Zobæ, ex bello inter Thoi, regem Chamathæ, & Hadadeserem regem Zobæ suborto, intelligitur, *II. Sam. VIII. 9. 10.* Idem confirmari videtur ex *I. Sam. XIV. 48.* ubi Saul vicinos regno suo hostes & inter hos etiam reges Zobæ circumquaque percussisse dicitur. Ergo Zoba, proxima Cananææ fuit. Verisimile certe non est, Saulem cum regnum adhuc infirmum esset, victricia sua arma ad Euphratem circumtulisse vel Saben Arabiæ desertæ, qui ne quidem inter-

inter-

interjacentes populos Damascenos, Maachataeos cet. subegit. Quare & successor ejus Davides primum Zobæos, *II. Sam. VIII. 3.* postea demum Damascenos succurrentes percussit. *v. V.* In bello quoque Ammonitico Zobæi cum Rechobæis & Maachataeis conjunguntur, *II. Sam. X. 6.* populis citra dubium terræ promissæ proximis, quorum illi prope tribum Aser, hi in confinio dimidiæ tribus Manassis trans Jordanem habitarunt. Nec obstat, quod *I. Chron. XIX. 6.* memoretur ארם נהרים *Syria fluviorum* sive *interamnis*, quæ nequaquam major Mesopotamia inter Tigrim & Euphratem est, sed alia minor inter Jordanis, Eleutheri & Orontis initia, in qua Rechob sita erat, prout etiam expresse dicitur, *II. Sam. X. 6.* Interim tamen apparet, quam vana sit Euphratis & Zobæ vicinia, quæ primo loco ponebatur. Quare & cetera, quæ huic fundamento superstruuntur, fundamento sublato corruant necesse est.

§. XXII. Quod Salomonis imperium attinet, largimur quoque id protensum fuisse מן הנהר ארץ פלשתים ועד גבול מצרים *a fluvio ad terram Philistæam & porro ad fines Ægypti*, *I. Reg. V. 1.* Nec diffitemur commode hic intelligi posse eundem fluvium, qui alibi פרת appellatur. Eadem tamen quæstio redit, an nempe Euphrates hoc loco intelligendus sit, an alius terræ promissæ vicinior. Non fuisse Euphratem constare videtur ex collatione locorum. *I. Reg. V. 1.* & *I. Reg. XI. 23. 24.* Nam a fluvio פרת ad Gazam usque dominatus est Salomo omnibus regnis כל ימי חייו *omnibus diebus vite sue.* Itaque si Euphrates intelligendus, Damascum

Damascum

677
179

mascum quoque obtinuit. Sed Damasci, quæ inter Palmyrenen & Cananæam interjacet, regnavit Reson ויהי שטן לישראל כל ימי שלמה *hostis fuit Israelis omnibus diebus Salomonis.* Deinde *I. Reg. V. 5.* amplitudo regni Salomonæi definitur trita formula, univ-
ersum nempe Israël *a Dane usque ad Beersebam* secure habitasse. Intra eosdem fines concluditur universus Israël *I. Reg. VIII. 65.* intra Chamatham nempe & torrentem Ægypti. Ergo certe Israëlita ultra Danem & Chamatham non habitarunt, nec amplissimas Syriæ provincias inter Jordanem & Euphratem hæreditario jure possederunt. Proinde nec alterum adversæ sententiæ patrocinatur, quando *I. Reg. V. 4.* amplitudo terræ, cui Salomo dominatus est, describitur a תפסא usque ad Gazam, nec Thapsacum Arabiae desertæ in Euphratis ripa hic locum habet. Urbs in finibus Cananææ fuit, quam Megefaphar alio nomine dictam fuisse verosimile est, in Aramæa, in finibus Damasci & Jordanis. Certe Arabiae & Syriæ urbes ad Euphratem vergentes ab Israëlitis nec occupatæ, nec iis vicissim ereptæ uspiam in sacris leguntur literis. Sine historia hic quicquam definire, proxima ad infinitos errores est via, nec sola nominis convenientia tantæ rei probandæ est sufficiens. Megefaphar, *μεγεφαρ* Straboni, libr. XV. Damasco finitima, meliori jure huc refertur. Memoratur & alias תפסא a Menachemo rege Israëlitis quondam percussa, *II. Reg. XV. 16.* Denique Thadmor, quam muniverit Salomo, non Palmyra, ut quibusdam videtur, extra terram promissam, sed juxta alios Thamar, Ptolemæo *θαμάρ* in terræ promissæ

promissæ finibus australibus in deserto Judæ fuit, cuius meminit Ezechiel cap. XLVII. 19.

§. XXIII. Sed supponamus tantisper, regionem Zoba Euphrati fuisse finitimam atque plurimas Syriæ gentes a Davide subactas, extendatur imperium Salomonæum ad Euphratem usque, aut si mavis, ulterius, prout nonnulli Salomonem Indiæ, Æthiopiæ & fere totius orbis regem somniant: Nemo tamen suspicetur, Davidem vel Salomonem hoc ipso occupasse terras a Deo Abrahamo *promissas*, quas posteri olim hæreditario jure possiderent. Solos Cananæos iisdem destinavit, non Aramæos aliosve populos, qui vel ex Semo Israëlitarum quoque Patre, vel Japeto oriundi erant. Neque David propterea Zobæos aliosque populos debellavit, quod jus in eos haberet ex promissione olim Abrahamo facta, sed quod Israëlitas infestarent, eorumque hostibus Ammonitis se adjungerent. Neque plus in eos juris Israëlitis competebat, quam in alios Palæstinæ vicinos populos, Ammonitas, Moabitas, Edomæos, qui, licet palam denegati fuerint posteris Abrahami, nihilominus a Davide ob mota Israëlitis bella sub jugum redacti.

§. XXIV. Firmum igitur atque inconcussum manet, Euphratem, majorem illum Asiæ fluvium, terræ promissæ limitem non esse, sed alium propiorem, quicumque demum ille sit. Restat nunc, ut eundem investigemus. Quod negotium tanto difficilius, quominus alii præivere, quorum legeremus vestigia. Accedit, quod opera Geographica hætenus elaborata, admodum imperfecta sint, quæ nonnisi obscuram vel
 D aliqua-

aliqualem in generent notitiam. Neque facile quisquam est, qui fluviorum fontes, cursum & ostia distincte exposuerit cum adjacentibus urbibus, nominibus item tum vetustioribus tum recentioribus additis. Deinde pauci, eorum, quæ scribunt, oculati sunt testes, pleraque ex aliorum relationibus hausta, adeoque parum certa. Unde centenæ in Palæstinæ & circumjacentium regionum Geographia fabulæ, quæ, dum alter alterum secure describit, ad feros propagantur posteros, tantum abest, ut vel animadvertantur, vel emendentur. Interim operam dabimus, ut ex particulis & fragmentis, quæ habemus, fluvium nostrum פרת illustremus.

§. XXV. Ex superioribus constat, amplitudinem terræ Cananææ in sacris literis describi a septentrione in austrum, aut viceversa ab austro in septentrionem, atque in utroque termino modo hanc, modo aliam urbem, vel etiam fluvium adhiberi. Ita pro termino australi promiscue ponuntur, Gaza & Gerar, Beerseba, torrens Ægypti, aliaque; pro termino Boreali, Sidon, Chamatha, Dan atque fluvius פרת. Sicuti vero in meridionali termino memorata loca a fluvio Ægypti parum distant, ita & fluvium פרת in Sidonis, aut Chamathæ, atque Danis vicinia decurrere, certum est.

§. XXVI. Hos igitur dum lustramus fines, offendimus fluvium satis magnum, ex Libano prorumpentem, qui deinde tribum Aser perfluit, atque inter Sareptam & Tyrum medius in mare Phoenicium illabitur. Meminit ejusdem ex veteribus Geographis Strabo

Strabo *libr. XVI.* Διέχει δὲ τῆς Σιδόνος ἢ Τύρου, ἢ πλείους
 τῶν διακοσίων σταδίων. Ἐν εἰς τῶ μεταξὺ πόλιν, Ὀρνίθων πόλις
 λεγομένη, εἶτα πρὸς Τύρω ποταμὸς ἐξίησι. *Distat Tyrus a Si-*
done non nisi ducentis stadiis. In medio est oppidum, quod
Ornithon urbs dicitur, postea apud Tyrum fluvius exit.
 Fluvium adesse disertè testatur, sed ejus nec ortum nec
 cursum, nec nomen indigitat. Pleniorè præbent
 notitiàm, quæ Wilhelmus Tyrius quondam Archie-
 piscopus in libris suis de *bello sacro* passim annotavit.
 Obsidionem scilicet munitissimæ urbis Tyri prolixius
 describens, de Damascenorum rege, obsessis labore
 continuo fatigatis suppetias laturo, hunc in modum
 loquitur: *Nunciatur interea quod Damascenorum rex*
Doldequinus obsessorum epistolis & legatione motus, cum
innumera Turcorum manu & copiosissimo equitatu a finibus
Damascenis egressus, in diœcesi Tyria secus fluvium castra
metatus fuerat. Erat autem idem fluvius a civitate Ty-
rensi, vix quatuor distans miliaribus. libr. XIII. cap. IX.
 Eundem fluvium in eodem capite aliquoties repetit,
 promiscue & fluvium & flumen eundem appellans.
 Deinde *cap. XIII.* idem Doldequinus iterata vice ad
 mare descendisse, ubi & prius fuerat, & circa fluvium
 Tyro vicinum castra metatus dicitur. Ut nullum su-
 perfit dubium, quin flumen aliquod in Tyrriorum fini-
 bus, quatuor fere a metropoli miliaribus in mare de-
 currat. Hanc vero distantiam non in Austrum esse
 versus Acconem sed Sidonem, liquet ex *cap. XXVIII.*
libr. XXI. Enarrat ibidem quomodo Saladinus loca-
 tis castris inter Urbem Pancadensem & fluvium Dan
 excursoribus missis Sidoniorum fines fuerit depopu-
 latus.

latus. Hierosolymorum rex hostibus obviam procedens ad vicum Mesaphar pervenit, unde, cum in summis montibus esset situs, totam subiectam regionem usque ad radices Libani castraque hostium intueri dabatur. Inde cum copiis suis descendens in planiciem, quæ statim montibus erat subiecta, devenit eum in locum, qui vulgo Mergium appellatur. Saladini excussores, adventu Christiani exercitus percepto, territi ad castra suorum se conferre nituntur. *Transmisso ergo flumine, quod per medium dividit Sidoniensium agros & prædictam planiciem, in qua diximus nostros esse, occurrunt nostris.* Deinde Christianorum copiis fugam capeffentibus alii in municipium proximum, cui nomen Belfort, se contulerunt: alii flumen transeuntes & ulteriorem ripam secuti, versus Sidonem euntes, confusi, prælii æstum declinaverunt, cap. XXIX. Ex descriptione hac clare innotescit in Septentrionalibus Cananææ finibus cis Libanum non procul a Jordane & Mesaphar flumen esse, deinde vero munimentum Belfort præterlabens inter Tyrum & Sidonem mare mediterraneum ingredi.

§. XXVII. Consentiant cum Wilhelmo & Geographi recentiores, inter quos est Bernhardus de Breydenbach, qui in opere *transmarinæ peregrinationis ad sepulchrum Dom.* sequentia de ejus origine, cursu atque ostio memorat: *De Tyro ad tres leucas modicas contra aquilonem fluvius Eleutherus intrat mare magnum, ad quem usque Jonathas persecutus est regem Demetrium, sicut habetur 1. Maccab. 12. Iste fluvius venit de Ituræa sive Galilæa gentium, de confinio illo quod dicebatur antiquitus terra Roob, & postea Zabul, & fluit sub castro Belcifford,*

179

ford, quod fuit militiae templi juxta Horma, usque quo Josua persecutus est quinque reges, sicut dicitur Jos. X. De isto fluvio ad duas leucas est Sarepta Sidoniorum. Hisce gemina tradit Joann. Cotovicus in Itinerario Hieros. & Syr. libr. I. cap. XVIII. Secundo a Sarepta lapide Austrum versus Eleutherus fluvius ex Libano monte in Ituræam fluens, inter Tyrum & Sareptam medius in mare illabitur, cet. Quod Autores hi de Ituræa tradunt, veritati minus consentaneum videtur, cum a præstantissimis Geographis trans Jordanem collocetur. Ceterum plura Autorum testimonia hic cumulare non est operæ pretium, cum & reliqui agnoscant fluvium; eundemque magnum, profundum admodum & sexaginta passus latum esse profiteantur. Conf. Ol. Dapperi Syriam p. 82.

§. XXVIII. Suboritur tamen circa nomen fluvii difficultas non contemnenda. Strabo & Wilhelmus Tyrius nomen non addiderunt, recentiores vero plerique Eletherum appellant. Imo Strabo & Ptolemæus ad Septentrionem magis inter Antaradum & Orthosiam ostia fluvii alicujus Eletheri referunt, qui Seleucidem a Phœnice disterminet. Distantia Sidonis ab Orthosia evincit, dictorum Geographorum fluvium a nostro diversum esse. Nec forte erraverunt, circa cursum & nomen fluvii, ut circa Jordanem aliosque fluvios & urbes sæpius factum. Propterea tamen nequaquam asserendum videtur cum Cellario in *Notitia Orbis Antiqui Tom. alt. libr. III. cap. XII. p. 456.* fluvium prope Sareptam falso Eletherum dici. Idem potius uterque fluvius nomen habuit. Quando nempe Jo-

pe Jonathan Judæorum dux Ptolemæum regem Ægypti ad fluvium Eleutherum comitatus dicitur, *I. Macc. XI. 7.* commodius intelligitur Palæstinæ fluvius limitaneus, qui inter urbes *ἐλευθέρας* Tyrum nempe & Sidonem decurrit, quam alter Strabonis prope Orthosiam. Quod clarius patet ex *I. Macc. XII. 24. & seqq.* Jonathane enim cum rege Antiocho juniore contra Demetrium throno dejectum foedus ineunte, Demetriani contra Judæos pellum parabant, ingenti militum numero collecto. Ante tamen quam hostes in Judæam irruere possent, Jonathan illis obviam procedit versus septentrionem in regionem Chamathæ ad ripam Eleutheri. Ibi exploratoribus missis ad expiscandum vicinorum hostium consilia, comperit eosdem insultum nocturnum moliri, adeoque copiis suis edicit, ut in armis sint & ad prælium parati. Hostes conspecta Judæorum vigilantia & promptitudine, timore perculsi ultra fluvium Eleutherum fuga se proripiunt, ut & Jonathan sequenti die fugientes assequi non potuerit. Diserte hic memoratur Amathitis regio, ita dicta a metropoli Chamatha, Heliopoli, Amathunte, quæ ut §. IX. diximus & ipso Cellario teste, ad Libanum in finibus Rechob & Danis sita, longissime reducta est ab altero Eleuthero, Orthosiam præterlabente. Sed nostrum regio illa attigit fluvium ad Austrum: Inde commode eadem nocte fuga ultra Eleutherum se recipere poterant Demetriani. Atque hæc cum clara & aperta sint, plura de nomine non cumulabimus testimonia.

§. XXIX. Quæ hæcenus de fluvio Eleuthero diximus apprime quadrant in fluvium פרת, qui in Palæstinæ

læstinae finitione celebris est. Hebræus nempe פרת
 citra omnem controversiam terræ promissæ fluvius est
 limitaneus & quidem septentrionalis, in finibus Danis
 Chamathæ atque Sidonis, ut §. V. & XXV. luculenter
 ostendimus. Itidem Eleutherus ex radicibus Libani
 effusus, ab oriente in occidentem per Chamathæ & Re-
 chobi fines fertur, deinde inter Tyrum & Sidonem
 mediterraneo mari se insinuat. Itaque concludas He-
 bræum fluvium פרת Eleutherum potius esse, quam
 Euphratem, tanto intervallo a demonstratis Cananææ
 terminis disjunctum.

§. XXX. Idem fluvius Eleutherus commodis-
 sime intelligitur in bello Davidico cum Hadadesere, cu-
 jus a nobis supra est mentio facta. Nimirum Davides
 percussit את הדדעור מלך צובה חמתה *Hadadeserem re-*
gem Zobæ ad Chamatham usque I. Chron. XVIII. 3. Sive
 urbem hic in Amathitide sitam sive tantummodo præ-
 lium in dicta provincia commissum intelligas, perinde
 est: Amathitis certe ab Euphrate longius diffidet, Eleu-
 thero vero proxima ad Austrum. Quare tuto asseri-
 tur, Davidem arma sua victricia circumtulisse ad Eleu-
 thero, non Euphratem; item Hadadeserem copias
 trans Eleutherum collegisse. Omnem denique scrupu-
 lum, qui premere adhuc poterat, eximit bellum Jo-
 nathanis cum Demetrianis, supra a nobis adductum.
 Manifesta ibidem Chamathæ, manifesta itidem Eleu-
 thero prope Chamatham decurrentis mentio, ut Eu-
 phrates merito exulet. Denique rectissime dixeris,
 Salomonem ab Eleuthero ad torrentem Ægypti im-
 perium obtinuisse.

§. XXXI.

§. XXXI. Hæc luculenta satis demonstratio, per
 פרת in memoratis locis *Euphratem*, magnum Mesopo-
 tamiaë flumen, neutiquam intelligi aut intelligi posse:
 Commodius vero ad *Eleutherum* illum Palæstinaë referri.
 Quod si tamen animus sit, attendere; quod ab Helio-
 poli seu Chamatha vel Amathunte, oriatur fluvius Syriaë
 magnus, *Orontes*, versus Aquilonem fluens, totamque
 Syriaam secans, universæ historiaë laudatæ, quæ fines
 Canaanis promissos tangit, perbelle accedet. Promissa
 Cananæorum terra Abrahamo, a fluvio Ægypti Sichor,
 usq; ad fluvium, fluvium magnum, fluvium פרת, *Oron-*
tem, sive usque ad fontes Orontis, ad Libanum. Per-
 inde adeo, sive dicatur, *finis Cananææ Chamath* aut *A-*
mathus, Heliopolis ad Libanum: sive dicatur, *finis Ca-*
nanææ ad Orontem usque, puta fontes ejus: Cum
Chamath & Orontis fontes haud longe distent. Da-
 bimus hic tantisper optionem solerti lectori, sive Eleu-
 therum circa limites Cananææ ultimos, sive Orontis
 fontes prope Chamath malit. Haud certe utrique fon-
 tes Eleutheri & Orontis distiterint, nisi quod Orontes
 flueret ad Aquilonem, Eletherus ad Austrum & Occi-
 dentem. Certe tres fontes trium fluviorum in Libani
 radicibus vicinis, Jordanis, qui flueret ad Orientem &
 Austrum, Eleutheri qui ad Austrum & Occasum, *Oron-*
tis qui ad Aquilonem. Levis differentia, modo *Oron-*
tis intelligantur initia.

§. XXXII. Ceterum non diffitemur, aliquando
 in sacris literis *Euphratem*, majorem illum Asiaë fluvium
 voce פרת denotari, uti citra controversiam *Jerem. Ll. 63.*
Euphrates Babylonem alluens intelligendus est, & forte
 etiam

etiam alibi. Sed e contrario in nonnullis aliis quoque Scripturæ locis Euphrates perperam admittitur, quæ ob præsentis instituti brevitatem alias discutiemus. Secure nimium admissa est hætenus de Euphrate opinio, quæ adeo altas egit radices, ut interpretes modo quælibet mentio injiciatur fluvii cujusdam, statim suspicentur Euphratem. Exemplum indubitatum præbet *cap. XI. libr. I. Macc.* Ptolemæo nempe mortuo & rege Demetrio fugato, imperii fasces obtinuit Antiochus junior, qui principatum Jonathanis confirmans eidem quatuor præfecturas concessit, Simonem vero Jonathanis fratrem constituit ducem a tractu Tyri, qui ad Eleutherum est, ad terminos Ægypti *v. 57. 59.* Deinde *v. 60.* Jonathan dicitur transivisse fluvium, non addito nomine ejus, ad colligendos e Syria & Phœnicæ contra Demetrium milites, *conf. Jos. ant. libr. XIII. cap. IX.* Qui quidem fluvius in Germanica versione pro Euphrate habetur, sed perperam. Viciniorem longe fuisse, suadet expressa Phœnicæ mentio, & vel Jordanem uti nonnulli Interpretum autumant, vel eundem, qui superiori *vers. 7.* Eleutherus dicebatur.

§. XXXIII. Porro observandum, uti multos alios errores, ita etiam de Euphrate opinionem a Judæis ad Christianos dimanasse. Forent certe Judæorum testimonia alicujus momenti, si Geographiæ & patriæ historiæ satis essent periti, nec fastu immodico turgerent. In captivitate Babylonica & inter tot tristia sequentia bella bonis literis inimica, cum lingua vernacula suas etiam res Hebraice consignatas paulatim amiserunt, ita ut ipsi, non secus atque nos linguam sacram

E

ex præ:

ex præceptoribus addiscere, genuinumque V. Testamenti sensum indagare teneantur. Quod indubitatum est, & frequentes Judæorum in versionibus dissensiones, atque circa genuinas vocum significationes lites luculentius testantur. Errores quidem aliquot Geographicos supra annotavimus, plures addi possent Judæorum ineptiæ, quod nempe vetusta vocabula, antiquissimarum urbium signa, ad novas urbes imperite ac ἀνισορήτως applicent, si operæ foret pretium. Accedit intolerabilis illorum arrogantia, qua aliena deprimunt, sua vero ultra modum extollunt. Qui non vereantur Scripturæ effata alio spectantia in suas partes trahere, quæcunque ullo modo ad hodiernam & pristinam majorum dignitatem & potentiam celebrandam facere videntur. Propterea satius est, Judæis nequaquam in his fidere, nostrisque potius quam alienis oculis uti.

§. XXXIV. Deinde vocabula פרת & Euphrates sono quidem conveniunt, non tamen nuda nominum convenientia sine aliarum rationum pondere eandem infert significationem. Admitti certe nonnunquam debent argumenta ex vocum similitudine petita, si alia non suppetant aut cetera paria sint, quemadmodum Ill. Bochartus conjecturas suas geographicas stabilire annisus est. Si tamen rationes aliæ urgentes obstant, ut in nostro negotio, quæ contrarium evidenter doceant, infirma sunt & nulla. Ita perperam colligas celebratam Salomonæis navigationibus Ophiram, Americæ regionem Peruvianam esse, sine Geographiæ & historiæ luce, quæ recentiore & fortuitam τὴν Peru denominationem monstrat. Ita Josephus quoque male Zobam Sophenen

phenen

phenen existimat. Tantum igitur abest ut nominum convenientia hac in controversia aliquid lucis afferat, ut potius caliginem interpretibus offuderit, quo minus de rei veritate inquirerent.

§. XXXV. Denique sententiæ nostræ plurimum obesse videtur autoritas virorum celeberrimorum, qui continua traditione & unanimi quasi consensu Euphratem tuentur. Longæ quidem possessionis prætextus, desperatæ ut plurimum causæ indicium. Autoritas quoque humana errori obnoxia est, quæ nisi regulis limitibusve suis circumscribatur, veritati fucum facit atque errores semel admissos ad securos posteros propagat. Quemadmodum vero nos quemlibet suo abundare patimur sensu, ita nec nobis vitio vertendum, si hoc ioco ab aliorum sententiis abeamus. Non enim requirimus, ut quisquam nobis asserentibus fidem habeat, quin potius rogamus, ut nudis aliorum testimoniis plus æquo non deferat, allatas rationes bene ponderet, atque tum demum, quam ipse meliorem deprehenderit, feligat sententiam.

QUAE bona naufragiis periere ortisque procellis,
 Immerfus *fluvii* capit urinator abyfso;
 Tu jam doctrinae thesauros, Optime Blumi,
 Quos *undis* merfos imis docuere vetusti,
 Promis, quod grator, sensum de *flumine* fistens.

Paucis hisce Nobilissimo DN. BLVMIO de primitiis Academicis gratulari voluit

Io. Andr. Schmidt D. PP. Ordinis
 Theol. Senior & Abbas Mariaevallensis.

E 2

Quo

186

Quo melior cultura bonis accesserit hortis,
Hoc etiam fructus lætior esse solet:
Quisquis & ingenium juvenilibus excolit annis,
Tempore venturo quo recreetur habet.
Tu patrio decori profers flores velut horti,
Perpolis ingenium sedulus arte bonum.
Doctrinæ ac studiis focias probitatis amorem,
Tales, non alias vult tua Flora rofas.
Jam monstrans flores, carpandos porriget olim;
Ut sua, quod peperit, non tenet arbor onus.
Comprecor, haud cesset summum benedicere Numen,
Nil non ex votis finiat ille tuis.

*Nobilissimo & Eximio DN. BLVMIO Com-
mensali suo suavissimo L. M. Q. F.*

Christophorus Henricus Ritmeier D.P.P.

Quas velit inclusas promisso limite terras,
Et quô signârit foedera in amne Deus,
Metiris calamo doctrinæ flumine tincto.
Sed quare hæc patrii jugera magna soli
Contrahis Abramo? cur te, *Suavissime Blumi,*
Non tenet Euphratis floridus ille situs?
Scilicet hæc causa est, ex quâ tibi sponte virescens,
Amplior & tantô campus honoris erit.

*Nobilissimo ac Præstantissimo DN. BLVMIO
Amico suo dilecto gratulationis ergò scrib.*

J. C. Schrammius
Th. D. & Prof. Publ.

F I N I S.

Coll. Oliss. A. 85, misc. 28